

גאולה לפי חוקי הטבע לפי שיטת ר' עקיבא

יום הזה

יום הפסח בארבעה עשר לחודש ניסן **בחצות הלילה** הוא מתחיל, אך הוא נמשך והולך אל תוך הלילה עד הבוקר ועד חצות היום. יום שאיננו יום ולא לילה, סדרי זמניו הפוכים: 'לילו' באור וחושך; 'יומו' בחושך ואור, ובחושך שנעשה לאור – מגלות לגאולה.

כחצות הלילה עבר ה' אל תוך מצרים.

בלילה הזה, ההופך בחצות הלילה ליום הזה, עם בוקר של גאולה, שוברת סדרי טבע וחוק, כבלי חברה ומשטר, לחרות עולם. יציאת מצרים בלילה התחילה – וביום התחילה – כי הבוקר היה להם בחצי הלילה ואורו אור השכינה הוא. סדרי הזמן מתהפכים ויוצאים מטבעם, כי אין בטבע שום זמן אשר מתחיל בחצות היום. 'לילה', שחציו אור וחציו חושך, ו'יום', שחציו חשך מואר באור ה', וחציו אור רגיל, הם הביטוי התורני-רעיוני וההלכתי-מעשי לנס יציאת מצרים, אשר ניתץ לראשונה את כבלי העבדות לאדם ולעם, לתרבות ולמשטר, ופתח את הדרך להר סיני ולמתן תורה, לחירות הנצחית שבעבודת ה'.

היום ההוא

"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" – רוב הנבואות מתארות את היום ההוא במתכונת יציאת מצרים, בנס, במכות, בהופעה א-לוהית בחצי הלילה, בחרב לא איש. "ויצא ה' ונלחם בגויים ההם... והיה יום אחד הוא יודע לה' לא יום ולא לילה והיה לעת ערב יהיה אור".

גאולת העתיד מעין גאולת מצרים. סדרי הזמן נהפכים, אור וחושך מתערבבים, אור הלבנה כאור החמה, ואור החמה כאור שבעת הימים, בדרך אל מלכות ה' על כל הארץ, על כל העולם. 'היום הזה' – גאולת ישראל. 'היום ההוא' – גאולת עולמים.

קרבת פסח וליל הסדר

הרבע הראשון של יום הפסח הוא לקרבן, אשר בא אחרי קרבן התמיד, כלומר מחוץ לסדרי הקרבנות הרגילים. הרבע השני, בלילה הזה, לאכילתו על מצות ומרורים. קרבן הפסח, כיום הפסח, אינו שייך לא ל14 בניסן ולא ל15 בו. לגאולה הוא שייך. המצות והמרורים הם רק לילה אחרון של שיעבוד, של חשיכה, אבל במצה טמון סוד. היא ראשיתו של לחם שנעצרה תפוחתו, שלא בא עדיין אל סיומו, אל תכליתו.

רצו מאד הנגאלים בחצות הלילה, בנס, ובמלוא חוסר האונים שלהם, אחרי אשר אכלו מצות ומרורים בלילה עם הקורבן עד בוקר-חצות-הלילה, רצו מאד (ורוצים עד היום) להיגאל בבת אחת עד תום; להתפיח ולהחמיץ את בצקם, ככרות אפויים וטעימים, באשמורת הבוקר, גאולה שלמה. באה מצרים וטפחה על בניהם – גירשה אותם על בצקם, בחרפת העבדות האחרונה של חוסר האונים. באה התורה וגילתה את הסוד – מצה היא רק ראשית, התחלה לדרך ארוכה. על המזבח לא תקריבו חמץ לעולם, בקורבן המילואים של כהנים הנכנסים לעבודתם – לא יאכל לחם וחמץ. לחם וחמץ תביאו רק בקרבן-תודה של כל אדם ובשתי-הלחם של ביכורי החיטה בחג השבועות בארץ במתן תורה.

החושב את ראשיתה של גאולה לגאולה שלמה, מחליף את פסח בשבועות, יציאת מצרים במתן תורה, התחלה וסוף. בהחלפתו פורק מעליו את עולה של הדרך הארוכה, ממצרים ועד הנה, ממצה עד ביכורים, ואוכל חמץ בחג המצות. עונשו – בכריתתו: לא יזכה לראות בסוף הדרך, להביא ביכורים בית ה'. מכל פרשיות הפסח שבתורה, בחרו רבותינו בפרשת הביכורים ובמדרש ההלכה שעליה, לצורך ההגדה – כדי לעצור את הפרשה באמצעה, לפני "ויביאנו אל המקום הזה, ויתן לנו את הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש", כדי להשאיר כוס חמישית לנביא האחרית, בחצות הלילה.

גאולה טבעית

כל זה לפי דרכו של ר' אלעזר בן עזריה על פי הנביאים – הפסח רק עד חצות הלילה, ולא יותר, וכך נוהגים כל בית ישראל, למהר אפיקומן לפני חצות. ובחצות יפתחו את הדלת, מוכנים לנס שיופיע, מוכנים לצאת ולהגאל אם יופיע, מוכנים לפסיביות העליונה של חוסר האונים – מעבדות מצרים לעבודת ה'.

האם יש גם דרך אחרת? בא ר' עקיבא ולימד, כי גאולת מצרים – היציאה עצמה רק בבוקר הרגיל היתה, באור היום הטבעי; לא בחיפזון המצרי אלא בחפזון הישראלי. על כן ישב ר' עקיבא בבני ברק עירו, אירח את כל חכמי ישראל, ור' אלעזר בן עזריה עמם, ומספרים ביציאת מצרים **כל אותו הלילה**, עד השחר. גאולה טבעית, ישראלית, אפשרית היא וצפויה. אם לא בא נס בחצות הלילה ולא נהפכו הסדרים, צריך לקום ולצאת עם שחר, עם תום ליל ההכנה. כך דרש ר' עקיבא וכך עשה, ואף על פי שלא זכה הדור ההוא של בן כוזיבא, הלוא כך פסק הרמב"ם כר' עקיבא בגאולה ובפסח גם יחד. ליל הפסח נמשך עד אור הבוקר הטבעי, שבוקע בהדרגה, ממש כהופעת האביב בשיר השירים.

על כן תנו דעתכם להצעתו זאת: לא לסגור מיד את הדלת בחצות הלילה וללכת לישון, שלא יתקיים בנו "פשטתי את כותנתי איככה אלבשנה". להמשיך, ולעשות כר' עקיבא – עד הבוקר

– בשיר השירים שהוא קודש קודשים, ובלימוד עיני הגאולה, עד שנתחנך כולנו שלא נציב תנאי לפני הקב"ה: 'נס עכשיו' או 'לשנה הבאה'.

כי כוח נתן לנו הקב"ה לבנות את דרך הגאולה בדרכו של ר' עקיבא, לפי חוקי הטבע ודרכי המדיניות. והנס הגדול של הגאולה מאיר לנו בראשית הדרך, מתוך הצביים והאיילות של בנות ירושלים. אכן, ראוי לקבוע משמר של תלמידי ר' עקיבא, מחצות הלילה עד בוקר הגאולה, בזה אולי נזכה להגיע לגאולה שלמה.

נספח: הערות למעיין

מפסוקים מספר שמות י"ב, ויקרא כ"ג ובמדבר כ"ט אנו למדים שיום הפסח מתחיל ב14 בניסן 'בין הערביים', כלומר, אחרי הצהריים, ופירשו חז"ל - מחצות היום – וחשוב יותר לענייננו - שהוא ממשיך ונכנס לתוך ה15 בניסן ומהווה יום בפני עצמו. ראה בעיקר שמות י"ב, פסוקים טו, יז, יח. מאותו פרק גם למדנו שבני ישראל יצאו ממצרים מיד אחרי חצות הלילה, בגירוש, עד שלא הספיק בצקם להחמיץ, ומאידך היה זה כבר בוקר (פס' כב) – וכן הדבר במדבר לג, פס' ג', לעומת דברים ט"ז, פס' א, ו. פתרונות שונים לשאלה, אם באמת יצאו בלילה או ביום נמצאים בברכות ט' ע"א, באבן עזרא וברמב"ן לשמות י"ב. אך לפי הצעתנו, הלילה עצמו נהפך ליום ואין כל קושי.

דרך זו עולה בקנה אחד עם דברי ר' אלעזר בן עזריה בברכות ט, ובפסחים ק"כ, והיא מסבירה מדוע מאריכה הגמרא בוויכוח על 'אור לארבעה עשר' אם הוא אור או חושך, על תחילת איסור מלאכה ביום ארבעה עשר שמקצתו מותר ומקצתו אסור, ואפילו על תחילת תוקפו של איסור חמץ (פסחים ב'-ה' ע"א) אמנם כן, כל סדרי הזמנים משתנים ומתהפכים ביום הפסח. גם דברי ר' עקיבא מכוונים בברכות ובפסחים.

בדרך זו מובן גם מדוע בא הפסח אחרי התמיד, בין יום ארבעה עשר ליום חמישה עשר, ומדוע נחלקו חכמים לגבי קטורת ונרות שמקשרים את התמיד של בין הערביים לתמיד של שחר של היום הבא- האם יקרר הפסח לפנייהם או אחריהם, (פסחים נ"ח ע"א, נ"ט ע"ב) וכן יובן גם מדוע מ'מ'חרת הפסח' הוא ביטוי שאינו מסויים – לפעמים חמישה עשר בניסן ולפעמים שישה עשר (השווה במדבר ל"ג, פס' ג, ליהושע ה', פס' יא, וראה תוספות לקידושין לז ע"ב).

חשוב לציין כי הרמב"ם פוסק כר' עקיבא בהלכות פסח פ"ח ט"ו, ובהלכות חמץ ומצה פ"ו א', ובעניין הגאולה בהלכות מלכים פרק י"א הלכה ג': "עולם כמנהגו נוהג".